

SAKİT MƏMMƏDOVUN YARADICILIĞINDA QADIN OBRAZLARI

Gülnarə Abullayeva,
ADRA-nın incəsənət əsərlərinin bərpası və
ekspertizəsi ixtisası üzrə magistrı, II kurs
E-mail: abdullayevagulnare@gmail.com

Azərbaycan rəssamlıq sənəti tarixində öz dəstxəti ilə seçilən, "opalizm" üslubunun banisi, akademik rəssam Sakit Məmmədovun yaradıcılığı ölkə, eləcə də dünya sənətseverlərinin rəğbətini qazanıb. YUNESKO Rəssamlar Assosiasiyasının üzvü, Rusiya İmperator Rəssamlıq Akademiyasının fəxri akademiki, Avropa Təbiət Elmləri Akademiyasının fəxri professor və akademiki, Almaniya Akademiyasının professoru, Dünya Rəssamlıq Akademiyasının haqqı üzvü, Azərbaycanın Əməkdar rəssamı Sakit Məmmədov dəfələrlə respublikamızda, daha sonra Belçika, Rusiya, İsveç, Türkiyədə fərdi sargılar keçirmiş, dünyanın çox ölkələrində – Almaniya, Avstriya, Belarus, Türkiyə, Avstraliya, Rusiya, Polşa, Fransa, İtaliya, Belçika, Sinqapur, Misir, Tataristan, Koreya və Çindəki möhtəşəm qalereyalarda, aukşionlarda və sargi salonlarında öz əsərləri ilə vətəni, xalqını təmsil etmiş, Azərbaycan və ümumdünya miqyasında çoxlu sayda dəyərli mükafatlar almışdır.

Dünya mədəniyyətinə verdiyi töhfələrə görə Azərbaycanda yeganə "Leonardo da Vinçi" mükafatçısı, Rusiyada nüfuzlu "Minilliyin adamı" seçilmiş Sakit Məmmədovun yaradıcılığı çoxşaxəlidir. Rəssamın manzərə janrında, müxtəlif fəlsəfi mövzulu, realistik üslubda və öz fantaziyasının məhsulu olan rəngarəng əsərlər yaratmışdır.

Qadın gözəlliyi zaman-zaman şairlərin, yazıçıların, bəstəkarların, rəssamların ilham qaynağı olub. Bu ilham qaynağı Sakit Məmmədov da yad deyil. Allah tərəfindən qadınlarına verilən gözəlliyi nə vaxtsa bir gül kimi solub getdiyini bilən rəssam bu gözəllikləri katanə köçürərək gözəllik və sənət vurğunlarının müzakirəsinə verib. Rəssamın portret janrında geniş yer ayırdığı "qadın obrazları" xüsusilə diqqətəlayiqdir. Sakit Məmmədovun əsərlərində ana, qadın – gözəllik simvolu, övəd isə malak kimi əks olunub. Bu, rəssamın analara, qadınlara olan dərin hörmət və sevgisindən irəliləyir.

O, qadınları güllərlə müqayisə edərkən müxtəlif məkanlarda, bəzən realistik üslubda, bəzən də öz yaradıcı xəyal gücünə əsaslanaraq bədii cəhətdən zəngin kompozisiyalar yaradıb. Rəssamın "Qonşunun portreti", "Dostumun nənəsi" əsərlərində əsl azərbaycanlı ana obrazı ustalıqla çəkilib. "Qonşunun portreti" əsərində gülürlük, enerji dolu, başı al-əlvan çalmalı bir ana obrazı görürük. "Dostumun nənəsi" əsərində isə ahlil yaşda, kövrək baxışlı, başına güllü şal örtmüş nənə obrazı təsvir olunur. Bu əsərlərdə azərbaycanlı anaların saflığı, müqəddəsliyi ifadəli şəkildə öz əksini tapıb. Rəssam həmin əsər-

lərdə zəngin, alvan koloritdən bəhrələnib. Xüsusilə də qırmızı rəng çalarlarından uğurlu istifadə bu əsərlərdəki ifadəliliyi daha da gücləndirir.

Sakit Məmmədovun qadın obrazları canlandırdığı əsərlərdə opalizm üslubunun xüsusiyyətləri də diqqəti cəlb edir. Belə ki, opalizm Sakit Məmmədov tərəfindən özülü qoyulmuş bir üslubdur. "Opalizm" sözünün etimologiyası opal daşından götürülüb, mənası gözqamaşdırıcı, valehedici görünüş, qiymətli daş kimi tərcümə edilir. Bu mineral daş növü özündə birləşdirdiyi rənglərlə yalnız zərgərlik məmulatı kimi deyil, müalicəvi, fəvqəladə və ilhamlandırıcı xüsusiyyəti ilə min illərdir ki, insanların zövqünü oxşayır. Opaldə mövcud olan isti rəng qamması rəssamın hələ gənclik illərindən diqqətini cəlb edib. Təsəvvüf deyil ki, daşlarda olan rəng "oyununa" əksər yaradıcılıq nümunələrində rast gəlinir.

Rəssamın əsərlərində opalin daha çox nəcib, alovlu, yaxud bolder, hidrofən növündəki rəng çalarlarını görmək mümkündür. Əsərlərdə opal əsasən albisələrdə, baş geyimlərdə, qadın zinat əşyalarında və bu kimi nümunələrdə təzahür edir. Yəni rəssamın yaratdığı tablolarında yeni forma ilə üzə çıxır. Rəsmlərdə opalin insanda yaratdığı xoş ovqatı və müalicəvi xüsusiyyətini qabarıq hiss etmək mümkündür (3).

Sakit Məmmədovun qadın obrazları qalereyasından Türkiyənin məşhur pop starı, müğənni və aktrisa Ajda Pekkan, fransız musiqiçisi Patrisiya Kaas və tanınmış İtaliya aktrisası Monika Belluççinin portretlərini göstərmək olar. Realistik üslubda çəkilmiş bu nümunələrdə insanların ruhu, daxili əlaməti duyulur. Rəssamın adıçəkilən əsərləri böyük uğur qazanaraq həmin məşhurların şəxsi kolleksiyalarında yer alıb. Sənətkar insan xüsusiyyətlərini – gözəlliyi, saflığı fərqsiz və şərtsiz, hansı şəxsə də görməsindən asılı olaraq təsvir etmişdir. Belə ki, onun həm ana, nənə obrazlarına, həm də dünya şöhrətli məşhurları təsvir etdiyi portretlərinə rast gəlmək mümkündür.

1999-cu ildə katan üzərində yağlı boya texnikası ilə yaratdığı "Aktrisa" əsərinə nəzarət səlhiqədə obrazdakı gözəlliyi, dodaqların, simanın, iç dünyanın bu balaca katanə ustalıqla təsvir edildiyi müşahidə olunur. Bu da rəssamın insan xilqətini dərinləndirən duyması və dark etməsi bacarığına qadirliyinin sübutudur.

Rəssamın tamaşaçıları riqqətə gətirən belə əsərləri çoxdur. 2011-ci ildə təsvir etdiyi "Qarabağlı qız" tablousundakı işıq-kölgə münasir-

Onun mükafata layiq görülmüş "Yatmış malək" əsəri dünya miqyasında çox məşhurdur və təkcə "yatmış malək" mövzusunda iyirmi dəfə müraciət etmişdir.

Tamaşaçı şiltaq, yeniyetmə qız obrazlarına baxanda qayğıkeş bir atanın məhəbbətini hiss edir, çünki Sakit Məmmədov gözəl rəssam olmaqla yanaşı, çox diqqətli və mehriban atadır. Elə bu səbəbdən onun qız uşaqlarının təsvirləri olan tabloları daha təsiredici xarakterlidir. Məhz içdən gələn samimiyyət rəssamın əsərlərini daha maraqlı və baxımlı edir. Bu əsərləri görkəmli firca ustası müxtəlif zamanlarda yaradıb və həmin tabloları tamaşaçıların tərəfindən hələ də tələbat var. "Şahzadə", "Gül bağçası", "Neftçala", "Yay", "Rəssam və model", "Tütəkçi", "Qara qız", "Yatmış malək", "Qızılbalıq", "Mən indı galıram", "Yuxu", "Küsayan" və s. bu silsilədən olan əsərlərdir (1, sah. 69, 75, 77), (2, sah. 200, 222, 235).

S.Məmmədov belə əsərləri təkcə katan üzərində yağlı boya ilə deyil, bəzən də pastel texnikası ilə yaratmışdır. Bu tablolarında aydın rəng həlli məharətlə verilmis və təbii hələ işləmiş işıq-kölgə variantı rəssamın fitri istedadının göstəricisidir.

O, yeniyetmə qızları çox vaxt hörükərlə, bir tay corabla və ya taykəş corablar ilə, eləcə də bir höriyü açılmış vəziyyətdə, tütək çarlarkən, gül sulayarkən, yelləncəkdə istirahət edərkən, kitab oxuyarkən, səhər vaxtı, rəsm çəkərkən və s. zaman və məkanlarda yüksək ustalıqla təsvir edib.

"Mən indı galıram" əsərində yeniyetmə bir qızın utancaq və dəcəl görünüşünü düş kabinəsinin buxar və su damcıları ilə örtülmüş fonunda məharətlə yaradıb. Burada isti bir ailə ortamında gecikən qızın sanki səsi eşidilir: mən indı galıram.

Əməkdar rəssam belə rəsmlərlə tamaşaçıya müsbət emosiyalar ötürür. Başqa mövzulu əsərlərində olduğu kimi, bu "silisələrində" də qırmızı rəng çalarları diqqət çəkir.

Sakit Məmmədov öz əsərlərində körpə qızları da unutmamışdır. O, uşaqların simasındakı saflığı, təmizliyin vurğunudur; məsələn, rəssamın 1997-ci ildə çəkdiyi "Küsmüş malək", 2010-cu ildə yaratdığı "Küsayan" körpələrə aid silsilə əsərlərindəndir. Körpə fəndlərinin zərif ruhunu incə güdüzlə insanlara çatdırın sənətkar onları nə qədər sevdiniyi bu əsərlərdə göstərmişdir. Toppuş ayaqlarını qucaqlayan "Küsmüş malək" başını dizlərinə soykayaraq könülünü aları gözləyir. Onun kiçik allarına, ayaqlarına baxanda qeyri-ixtiyari gülməsayırsən. "Küsayan" isə həmin tərzə oturmuş, ayaqlarına özündən böyük tərtiklər geyinmiş, başında şlyapası o qədər şirin görünüş almışdır ki, sözlə ifadə etmək qeyri-mümkündür. Bütün bunları sənətkar öz səhrli firçasındakı incə boyalarla "Küsmüş malək"i gəccin, "Küsayan"ı isə gündüzün fonunda işləmişdir. Rəssam belə əsərlərlə tamaşaçıların ruhunu "qidələndirir", qəlbinə "oxşayır".

Qadın obrazları Sakit Məmmədovun yaradıcılığında kompozisiyalar şəklində də öz əksini tapmışdır. "Sahna arxası", "Səhərdə qadın söhbət", "Nişana gedənlər", "Yeddi gözəl", "Balerinalar", "Bayram", "Fala baxanlar", "Sahnaya hazırlıq", "Dedi-qodu", "Qırmızı rəqs", "Məşq" və s. bu qəbildəndir. Fəlsəfi səpkidə süjet xətti olan əsərlərdə qadınları müxtəlif mərasimlərdə, obrazlarda təsvir olunmuşdur. Azərbaycanın milli adət-ənənələri bu kompozisiyaların bir çoxunun əsas məğzini təşkil edir.

Görkəmli rəssamımız həm də silsilə əsərlərin müəllifidir. Silsilə şəklində yaratdığı yeniyetmə qız obrazları şiltaq, dəcəl, eyni zamanda özgüvənlidir. Eyni obrazı müxtəlif rəng həlləri ilə, fərqli məkanlarda, bədii cəhətdən maraqlı bir şəkildə dəfələrlə təqdim etməsinə baxmayaraq, bu əsərlər insanlara hər dəfə bir başqa cür zövq verir.

Sakit Məmmədovun Fransa "Opera" Qalereyası tərəfindən dünyaya sərgilənən silsilə balerina tabloları içərisində "Səhnə arxası" daha çox diqqətəlayiqdir. Rəngarəng buludlar arasındakı balerinalar sanki göy üzündəki mələklərdir. Həmin əsərdə qadın zərifliyi al-əlvan rənglər toplusu içərisindədir. Bu rənglər "oyunu" özünəməxsus tərzdə həm baş bazayı, həm fon, həm də geyimlərdə görmək olur. Tabloların imzası olmasa belə, harada tamaşa etsən, Sakit Məmmədova məxsusluğunu anlayarsan, bu da akademik rəssamın özəlliyindən – əsasını qoyduğu "opalizim" üslubundan, əsərlərinin orijinal, özünəməxsus və rəngarəngliyindən xəbər verir.

Qadın dünyasını hər əsərdə yeni çəqələr, dəyişik fantaziyalər aləmində təsvir edən rəssam sübut etməyə çalışır ki, Tanrının təbiətə

bəxşindən savayı, yeni bir rəng yaratmayıb. Bəli, görkəmli Azərbaycan rəssamı Sakit Məmmədovun öz hisslərini, duyğularını, sevgisini əks etdirdiyi rənglər dünyasını nəzərdən keçirdikcə bu qənaətə gəlmək olur ki, o öz qaynar enerjisini, sevgisini insanlara ötürür, onları xoşbəxt görmək istəyir.

Dayarlı rəssamımızın Bakıda hazırda ev-muzeyi fəaliyyət göstərir. Burada onun dünyanın müxtəlif muzeylərində və kolleksiyalarında saxlanılan işlərinin surəti və 170-ə yaxın orijinal əsəri sərgilənir. Azərbaycan tamaşaçıları ilə yanaşı, həmin məkana dünyanın bir çox tanınmış şəxsləri təşrif buyurmuşlar. Onun rənglər dünyasına daxil olmaq üçün bu muzeyi görmək kifayətdir.

Ədəbiyyat

1. "S.Məmmədov.55" (sərgi kataloqu). "Şərq-Qərb". Bakı – 2013.
2. "S.Məmmədov" (kataloq). İstanbul-Türkiyə nəşriyyatı. Türkiyə – 2006.
3. [https://az.wikipedia.org/wiki/Sakit_M%C9%99mm%C9%99dov_\(r%C9%99ssam\)](https://az.wikipedia.org/wiki/Sakit_M%C9%99mm%C9%99dov_(r%C9%99ssam)).

Резюме

В статье речь идет о женских портретах в творчестве заслуженного художника Сакита Мамедова. В его произведениях описаны особенности его стиля – опализм и его своеобразное цветовое решение. В статье проанализированы работы "Актриса", "Девушка из Карабаха", "Аида", "Спящий ангел", "Я сейчас приду", "Восприимчивый" и "За кулисами".

Ключевые слова: Сакит Мамедов, художник, произведение, живопись, тема женщина, опализм.

Summary

The article of the honoured painter Sakit Mammadov deals with female images in portrait genres. The characteristics of his oppalism style and the artist's unique colour solutions have been described in his works. The article analyses the paintings "Actress", "The girl from Karabakh", "Aida", "Sleeping angel", "I am coming now", "Susceptible" and "Backstage".

Key words: Sakit Mammadov, artist, work, painting, the theme of woman, opalizm.